

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของแหล่งวิชาการชุมชน

แหล่งวิชาการชุมชนมาจากคำว่า Community Resource หมายถึง ทุก ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็น วัสดุ อุปกรณ์ กิจกรรม และสถานที่ที่น่าสนใจ บริการสาธารณะ เช่น สถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน สวนสาธารณะ สวนสัตว์ หอสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ หน่วยงานบริการสาธารณะ (Brown, Lewis and Harclerod, 1973 : 324)

ทวี หามนตรี และคนอื่น ๆ (ทวี หามนตรี และคนอื่น ๆ 2522 : 4-7) ให้ความเห็นว่า มีสถาบันและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาได้โดยสรุป คือ

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ได้แก่ วัด สถานีอนามัย เทศบาล โรงพยาบาล สุขาภิบาล ที่ว่าการอำเภอ/เขต กิ่งอำเภอ ที่ทำการไปรษณีย์ ธนาคาร สถานีตำรวจ สถานีรถไฟ สถานีขนส่ง ชมสายโทรทัศน์ โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงาน ทร.กลาง ศูนย์วิจัยโภชนาการ หน่วยงานชลประทาน การไฟฟ้า สำนักงานเกษตรตำบล เป็นต้น

2) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ได้แก่ คณะกรรมการศึกษา พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล พัฒนาการ กลุ่มเกษตรกร กรรมการสุขาภิบาล สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่าของโรงเรียน ราษฎรพื้ที่ถิ่น หรืออาสาสมัครป้องกันตนเองและท้องถิ่น กรรมการส่งเสริมการศึกษาของท้องถิ่น ลูกเสือชาวบ้าน คนหยี อติศครู เป็นต้น

รววิทย์ วทีนสรการ (รววิทย์ วทีนสรการ 2520 : 249-250) ได้จัดให้
แหล่งวิทยากรในท้องถิ่นเป็นอุปกรณ์การศึกษาประเภทหนึ่ง จากอุปกรณ์การศึกษาทั้งหมด 3 ประเภท
คือ

1) อุปกรณ์ประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ วารสารต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ แบบเรียน
คู่มือทดลอง หนังสืออุเทศ ฯลฯ

2) สื่อทัศนอุปกรณ์ ได้แก่ ภาพวาด สไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ แผนที่ แผนที่
 ฯลฯ

3) แหล่งวิทยากรในท้องถิ่น ได้แก่ แหล่งประกอบการต่าง ๆ
แหล่งทรัพยากรที่สามารถใช้เป็นปัจจัยในการเรียนการสอนได้ เช่น วิชาเกษตรกรรม
ก็ศึกษาแหล่งฝึกงานที่มีการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุนัข ไก่ วัว ฯลฯ พืชไร พืชสวน การทำนา เป็นต้น
ส่วนวิชาชีพอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ทรัพยากรในชุมชนมีมากมายหลายอย่าง ได้แก่

- 1) บุคคลในท้องถิ่น
- 2) ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ
- 3) สิ่งพิมพ์เผยแพร่สร้างขึ้นใหม่
- 4) เครื่องมือเครื่องใช้อื่น ๆ

จากที่ค้นคว้าต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งวิทยากรชุมชนของบุตรตามที่อ้างมา สอดคล้องกับ
ประหยัค จีระวรพงศ์ (ประหยัค จีระวรพงศ์ 2520 : 11-12) และ ลัดดา ศุขปริที
(ลัดดา ศุขปริที 2523 : 80-81) ได้กล่าวไว้ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า แหล่งวิชาในชุมชนนั้น
หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1) บุคคล หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้
ความสามารถเชี่ยวชาญในคานต่าง ๆ ทั้งบรรพชิตและฆราวาส เจ้าหน้าที่ของรัฐ คณะกรรมการ
หรือสมาชิกของหน่วยงานต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับ
ชาติ

2) สถานที่ หมายถึง สถานที่ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไคแก ลำคลอง แม่น้ำ ทะเล ป่าเขา ถ้ำ และสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น ไคแก สถานที่ราชการ สวนสาธารณะ ที่พักผ่อนหย่อนใจ โบราณสถาน หอสมุด พิพิธภัณฑ์ โรงงานต่าง ๆ เป็นต้น

3) วัสดุอุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ทั้งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ไคแก คิน น้ำ กอนหิน กระดาน กระดาษสี แขนโด้หะ เป็นต้น

4) เครื่องมือเครื่องใช้ หมายถึง สิ่งที่ใช้ในการผลิตสื่อการเรียน ไคแก เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง สไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เป็นต้น

5) กิจกรรมต่าง ๆ หมายถึง การละเล่นต่าง ๆ ที่เป็นนันทนาการของมนุษย์ ไคแก การละเล่นพื้นเมือง การแสดงบทบาทหรือการสร้างสถานการณ์จำลอง ตลอดจนการสอนแบบต่าง ๆ เช่น การทดลองและการสัมภาษณ์ เป็นต้น

2. การจัดการ เรียนการสอนวิชาการ งานและอาชีพตามหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน เปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจ และความถนัด เฉพาะตนให้มีความรู้ทั้งวิชาสามัญและวิชาอาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล สามารถสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นในคานอาชีพได้ โดยให้เปิดสอนวิชาชีพที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าและทักษะจากแหล่งวิทยากรและสถานประกอบการต่าง ๆ ได้

ในคานการ งานและอาชีพนั้นมีจุดหมายที่จะให้ ผู้เรียนมี ทัศนคติที่ดีต่อสังคมอาชีพทุกชนิด ให้มีความรู้และทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การนำไปใช้ปรับปรุงการดำรงชีวิตทั้งส่วนตนและครอบครัว รวมทั้งการฝึกงานและการศึกษาเพิ่มเติมจึงได้กำหนดกลุ่มวิชาเหล่านี้ไว้ตามโครงสร้างของหลักสูตรในคู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ในชื่อ "กลุ่มการงานและอาชีพ" (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 2) ซึ่งประกอบด้วย

2.1.1 วิชาการงาน มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนเกิดคุณนิสัยรักการทำงาน สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีความเข้าใจ และมีประสิทธิภาพทั้งให้เป็นพื้นฐานสำหรับวิชาชีพ มีกำหนดงานไว้ 5 งาน ดังนี้

- 2.1.1.1 การดูแลรักษายาน
- 2.1.1.2 งานช่างไม้
- 2.1.1.3 งานเกษตร
- 2.1.1.4 งานเย็บและการตัดเย็บ
- 2.1.1.5 งานอาหารและโภชนาการ

วิชาการงานเป็นวิชาบังคับในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-2-3 ให้เรียน สัปดาห์ละ 4 คาบต่อปี มีทั้งหมด 144 คาบต่อปี จัดปีละ 4 หน่วยการเรียนรู้ ตลอด 3 ปี จะต้องเรียน 12 หน่วยการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 8-42)

2.1.2 วิชาอาชีพมีจุดประสงค์เพื่อสำรวจความสนใจในงานอาชีพและสร้างเสริมทักษะเพื่อการประกอบอาชีพอันควรแก่วัย ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักของวิชาอาชีพพอที่จะนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิต ทั้งในแง่ของผู้ผลิต ผู้บริโภคและผู้ให้บริการ สามารถร่วมมือในการประกอบกิจการและธุรกิจ รู้จักนำความรู้ความสามารถในสาขาต่าง ๆ มาส่งเสริมซึ่งกันและกัน รู้ช่องทางที่จะไปริเริ่มและประกอบอาชีพได้ วิชาอาชีพนี้แบ่งเป็น 5 หมวด คือ

- 2.1.2.1 หมวดเกษตรกรรม
- 2.1.2.2 หมวดช่างอุตสาหกรรม
- 2.1.2.3 หมวดคหกรรม
- 2.1.2.4 หมวดธุรกิจ
- 2.1.2.5 นาฏศิลป์และศัลยกรรม

วิชาอาชีพเป็นวิชาเลือกในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-2-3 ให้เรียน สัปดาห์ละ 6-12 คาบต่อปี ตลอด 3 ปี จะต้องเรียน 24 หน่วยการเรียนรู้ จำนวนคาบนี้อาจปรับปรุงยืดหยุ่นได้ แต่ต้องมีเวลาเรียนครบตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2.2 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ในส่วนที่เกี่ยวกับงานและอาชีพนั้นมุ่งเน้นการเลือกถนัดวิชาตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ เพื่อผู้เรียนจะได้ยึดเป็นอาชีพต่อไป มุ่งฝึกให้ประสบการณ์เพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญที่สามารถจะนำไปปฏิบัติและประกอบอาชีพได้จริง หรือเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมหรือเป็นพื้นฐานสำหรับศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น มุ่งให้ผู้เรียนได้ใจแสวงหาความรู้ความจริงเพื่อให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา ความสำนึกและความซาบซึ้งในคุณค่าของวัฒนธรรมชาติ คือวัฒนธรรมและงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ หลักสูตรนี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระได้ควย วิชาอาชีพต่าง ๆ ได้จัดไว้ในกลุ่มวิชาชื่อ "กลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ" มี 6 สาขาวิชา แต่ละสาขาวิชา มี 12 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายทุกคนจะต้องเลือกเรียนสาขาใดสาขาหนึ่งดังต่อไปนี้

2.2.1 ช่างอุตสาหกรรม

2.2.2 เกษตรกรรม

2.2.3 คหกรรม

2.2.4 พาณิชยกรรม

2.2.5 ศิลปหัตถกรรม

2.2.6 ศิลปกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ 2523 : 76-79)

3. ความสำคัญของแหล่งวิชาการ ชุมชนที่ติดต่อการเรียนการสอน

มังกร ทองสุขดี (มังกร ทองสุขดี 2523 : 25) ได้กล่าวถึง ผลของการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการวางแผนที่ดีว่า

...ความสำเร็จที่สำคัญ ๆ ของมนุษยชาติ เป็นผลมาจากแผนที่ตั้งถิ่น การ
 สอนก็เช่นกัน การวางแผนที่ยืดหยุ่นเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ และการ
 วางแผนที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องประกอบด้วยวิธีการกระทำที่สมบูรณ์ มีแหล่งสนับสนุน
 การกระทำอย่างเหมาะสมและมีกรรมวิธีที่ถูกต้อง...

สุวัชก นิยมคา (สุวัชก นิยมคา 2517 : 125-126) ได้กล่าวถึง การเรียน
 การสอนวิธีวิทยาศาสตร์แบบ Inquiry ซึ่งมีจิตวิทยาพื้นฐาน 3 ข้อ ว่า

1) ในการเรียนวิทยาศาสตร์นั้นเด็กจะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นก็ต่อเมื่อเกี่ยวข้องกับโดยตรง
 กับประสบการณ์ของความรู้ ๆ มากกว่าการบอกให้เด็ก

2) การเรียนรู้จะเกิดได้ดีที่สุด เมื่อสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้นั้นช่วยให้เด็ก
 อยากเรียน ไม่ใช่บังคับบีบบังคับ เด็กและครูจะต้องจัดกิจกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการค้นคว้า
 แทนที่จะให้เด็กเกิดความล้มเหลว

3) วิธีการสอนของครูจะต้องส่งเสริมความคิดให้เด็กคิดเป็น มีความคิดสร้างสรรค์
 ให้โอกาสเด็กได้ใช้ความคิดของตนเองในมากที่สุด

การเรียนการสอนแบบนี้ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็น
 ปัญหาอย่างมากแก่โรงเรียนต่าง ๆ ในเรื่องความพร้อมทางค่านอุปกรณ์ แหล่งวิชาในชุมชน จึงมี
 ส่วนสำคัญในการช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว ออลสัน (Olson. 1945 : 184) ได้เสนอแนะว่า
 โรงเรียนควรใช้แหล่งวิชาในชุมชนเพื่อให้หลักสูตรและวิธีสอนสอดคล้องกับความเป็นจริง ทำให้
 การสอนมีความหมายลึกซึ้งและช่วยให้เกิดประสบการณ์ทางการเรียนโดยตรง เช่นเดียวกันกับ
 ประสบการณ์แทน ซึ่งนักเรียนได้มีอยู่แล้วในห้องเรียน แนวความคิดนี้สอดคล้องกับการจัด
 ประสบการณ์การเรียนรูตามแบบกรวยประสบการณ์ (Cone of Experience) ของเคด

(Dale. 1969 : 107-134) ซึ่งจัดให้การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์ตรงที่มีจุดมุ่งหมายมี
 ลำดับความสำคัญที่เน้นรูปธรรมมากที่สุด ซึ่งผู้เรียนสามารถจะเข้าใจได้รวดเร็วทั้งมีความตั้งใจ
 จำได้ถาวรก็ยิ่ง ทั้งนี้เพราะสามารถรับรู้ได้หลายช่องทาง (Channels)

อุดม บัญญา (อุดม บัญญา 2526 : 21-23) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการ
ใช้แหล่งวิชาการชุมชน

มีผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษาหลายท่านปรารถกันอยู่มากมายว่า การใช้สถานฝึกงาน
หรือสถานฝึกอาชีพนี้ ไม่ค่อยจะได้ผลและไม่รู้จะดำเนินการโดยวิธีใดจึงจะได้ผลดี โดย
เฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และถ้าเป็นโรงเรียนที่เพิ่งใหม่ควยแล้วจะมีปัญหา
โรงเรียนขนาดใหญ่หรือโรงเรียนในเมืองก็มีปัญหาไม่น้อยไปกว่าโรงเรียนขนาดเล็กเช่นกัน
จึงมีคำถามว่า ถ้าอย่างนั้นหลักสูตรของเราจะบรรลุดตามเป้าหมายหรือ ถ้าจะพบให้
ตรงประเด็นก็คือ เราจะพัฒนาคน (ผู้เรียน) ให้มีคุณภาพตามที่มุ่งหวังไว้ให้สำเร็จอย่างไร

ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งฝึกวิชาชีพในชุมชนให้โดยดลนั้น จะต้องกำหนด
ขั้นตอน การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามหลักสูตร โดยเริ่มตั้งแต่

- 1) สำรวจความต้องการ ความจำเป็นของชุมชน
- 2) สำรวจแหล่งทรัพยากรในชุมชน
- 3) วิเคราะห์ผลการสำรวจเพื่อนำมาวางแผนการเรียน
- 4) สำรวจความต้องการของนักเรียน
- 5) แจงรายวิชาให้นักเรียนทราบ ปฐมนิเทศนักเรียนและขออนุญาตครูผู้ปกครอง

นิพนธ์ สุขปริศิ (นิพนธ์ สุขปริศิ 2517 : 55) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จาก
การใช้แหล่งวิชาการชุมชนไว้ดังนี้

1) การใช้แหล่งวิชาการชุมชน ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนการสอน
กับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและชีวิตประจำวันของเด็ก เด็กสามารถนำความรู้จากโรงเรียนมาใช้
กับชุมชนในชีวิตจริงที่ตนอาศัยอยู่ อันเป็นพื้นฐานสำหรับกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียนทุกโรงเรียน
และทุกระดับชั้น

2) ชาวศิษย์และนักเรียนมีความรู้เรื่องชุมชนและสามารถนำความรู้ที่ได้มาจาก
ชุมชนมาใช้ประโยชน์ในห้องเรียนและช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

3) ช่วยแก้ปัญหาสำหรับครูใหม่ เกี่ยวกับการขาดแคลนแหล่งความรู้และอุปกรณ์การสอน

เวอร์โรส (Verrows. 1961 : 330) ได้กล่าวไว้ว่า ที่ต้นศึกษาเป็นวิธีการ
ในการศึกษาวิธีหนึ่ง ที่ส่งเสริมนักเรียนให้เรียนรู้ถึงเรื่องชุมชนของตนและแหล่งต่าง ๆ ซึ่ง
วิททิช และ ชูลเลอร์ (Wittich and Schuller. 1968 : 232) ได้กล่าวถึง การจัด
ประสบการณ์ การใ้การศึกษาชุมชน (Community study experience) ไว้ว่า อาจทำได้
โดยการเชิญวิทยากรซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคล (Person resource) ในท้องถิ่นเข้ามาหรือจัด
นิทรรศการขึ้นในโรงเรียน นอกจากนี้อาจจัดให้นักเรียนได้ออกไปสัมผัสกับชุมชนในลักษณะต่าง ๆ
เช่น การออกเดินสำรวจการจัดที่ต้นศึกษา การออกอยู่ค่ายพักแรม การจัดทัศนจรเพื่อศึกษาเกี่ยวกับ
สิ่งที่น่าสนใจในโอกาสต่าง ๆ โดยอาจจัดให้ประสบการณ์เหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามแผน
การเรียนในระบบโรงเรียน ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากบุคคล สถานที่ และสิ่งต่าง ๆ
ที่ควรศึกษา

ในการฝึกฝนวิชาชีพที่นิยมเป็นดังแน่นอนว่า โรงเรียนไม่สามารถจะจัดสร้าง
โรงฝึกงานวิชาชีพต่าง ๆ ให้ได้อย่างครบครันและเพียงพอ การฝึกงานนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะ
ช่วยให้นักเรียนมีความชำนาญในการทำงานไม่คลุกและรังเกียจงาน แม้ในค่ายตั้งคณนิยมก็มีการ
ส่งเสริมและเน้นความสำคัญในเรื่องโรงฝึกงาน ชูคอมดักี้ ได้เขียนไว้ว่า ถ้าหากว่าโรงเรียนตาม
หมู่บ้านมีกองการนดิคและมีโรงฝึกงานอยู่ในอาณาบริเวณของโรงเรียนแล้ว ปัญหาเรื่องการศึกษาโดย
งานการทำงานก็สามารถถือได้ว่าความแตกไปแล้ว และมีกล่าวต่อไปว่า การศึกษาโดยงานการทำงานเป็น
ความคิดที่กว้างเป็นพิเศษและมีหลายแง่มุม... เป็นสิ่งทีประกอบเป็นความหมาย แรงจูงใจ ที่เป็นหลัก
ของชีวิต โรงเรียน และครอบครัว (วชิดี ชูคอมดักี้ ม.ป.ป. แปลโดย มัทนี เกษภมด : 174)

การจัดการศึกษาให้ประสิทธิภาพนั้นของอาศัยปัจจัยและทรัพยากรในการจัดการศึกษา
ซึ่งมีมาจากหลายแหล่งด้วยกัน ทั้งจากรัฐบาล เอกชน และชุมชน ตลอดจนผู้ได้รับการศึกษาหรือ
บุตรของชุมชนในท้องถิ่น โดยอาศัยกระบวนการบริหาร จะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่
นักเรียนและโรงเรียนได้ ผู้บริหารทางวิชาการของโรงเรียนจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการจัด
การศึกษาของโรงเรียน เพราะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานการจัดการ เรียนการสอนให้เป็น
ไปตามนโยบายและจุดมุ่งหมายของการศึกษา

การที่ครูผู้สอนกลุ่มการทำงานและอาชีพ นำเอาทรัพยากรหรือแหล่งวิชาที่มีอยู่ในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ จากแหล่งต่าง ๆ กัน เช่น จากสถาบันทางการศึกษา สถาบันนครคมครี สถาบันทางศาสนา สถาบันทางการปกครอง สถาบันทางเศรษฐกิจ และสถาบันทางนันทนาการมาใช้ให้เป็นที่ประโยชน์ในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนนั้น นับเป็นผลสำเร็จที่ควรได้รับการศึกษา รวมตลอดไปถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขที่ควรจรรีบรู้ไว้ เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจสำหรับการดำเนินงานในโอกาสต่อไปได้ ความสำคัญของการรู้จักใช้ทรัพยากรทางการศึกษานี้ บรรจง ชูสกุลชาติ (บรรจง ชูสกุลชาติ 2517 : บทนำ) โทกลาวไว้ว่า โรงเรียนทองหาวชิการที่จะใช้ทรัพยากรเหล่านี้ ทั้งจากรัฐบาลและเอกชน เพื่อจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เต็มที่สูงสุด

ในการจัดเนื้อหาทางวิชาการให้นักเรียนได้ศึกษาตามความสนใจอย่างทั่วถึงทุกคน และทุกสาขาวิชานั้น นับว่าเป็นภาระที่หนักยิ่งของโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับ สุกใจ เหลลาสุนทร (สุกใจ เหลลาสุนทร 2505 : 7) กล่าวไว้ว่า งานวิชาการจัดเป็นหัวใจของโรงเรียนมีความสำคัญเป็นอันดับแรก โรงเรียนจะมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของบุคคลภายนอกมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับฝ่ายวิชาการ ถ้าฝ่ายวิชาการอ่อน ฝ่ายอื่นก็พลอยอ่อนตามไปด้วย งานบริหารวิชาการจึงเป็นงานที่มีความสำคัญยิ่งต่อโรงเรียน

การศึกษาของเด็กไม่ควรเน้นความสำคัญอยู่ที่โรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียว ควรให้ความสำคัญต่อการศึกษาทางอ้อมจากภายนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นการศึกษาจากสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริง (วิทยากร เชียงกุล 2524 : 189) และโดยความเป็นจริง เด็กได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างอยู่ตลอดเวลาตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน โรงเรียนจึงต้องออกไปเกี่ยวข้องกับชุมชนและเชื้อเชิญชุมชนให้เข้ามาสู่โรงเรียน (เฟื่องฟูง เครือตราชู 2508 : 4) หรือมีระเนนกันนำนักเรียนออกไปสู่ชุมชน

ครูผู้สอนกลุ่มการทำงานและอาชีพจึงเป็นผู้หมั่นหาตัวอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงความเจริญหรือความเสื่อม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการสร้างความเจริญของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนและชุมชนนั้นเปรี๊ยะ เหมือนห้องปฏิบัติการที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นสิ่งส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า แหล่งวิชาการชุมชนนี้มีอยู่มากมาย ซึ่งอาจจัดเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้สองคategoriกับกลุ่มวิชาการดูมการงานและอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ได้ดังนี้

1) แหล่งวิทยาการ ได้แก่ สถานศึกษา สถาบัน หรือศูนย์ฝึกอาชีพของทางราชการ หรือเอกชนที่จัดการศึกษา การฝึกหัด หรือการฝึกอบรบวิชาชีพ เพื่อให้บุคคลมีความรู้และทักษะสามารถประกอบอาชีพได้ โดยมีการดำเนินการอยู่เป็นประจำ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์แพร่พันธุ์สัตว์ สถาบันประมง เป็นต้น

2) สถานประกอบการ ได้แก่ สถานที่ประกอบกิจการเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจ โดยมีนายจ้างและลูกจ้างดำเนินงานอยู่เป็นประจำ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม บริษัทห้างร้านต่าง ๆ

3) สถานประกอบอาชีพอิสระ ได้แก่ สถานที่ประกอบกิจการภายในครอบครัว ซึ่งอาจเป็นของบุคคลหรือนักเรียนหรือของผู้อื่น เช่น การทอดผาด้วยกักระตูก การทำเครื่องหยาบ การทำเครื่องจักสาน เป็นต้น

แหล่งวิชาการชุมชนเหล่านี้จะมีความสำคัญมากน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารทางวิชาการ และครูผู้สอนว่าใครมองเห็นคุณค่าและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอนได้มากน้อยเพียงใดควย โดยทั่ว ๆ ไป นักเรียนส่วนมากชอบที่จะออกไปศึกษานอกห้องเรียนอยู่แล้ว ถ้าผู้บริหารและครูผู้สอนสามารถใช้แหล่งวิชาการชุมชนได้อย่างเต็มที่ นักเรียนจะสามารถเรียนรู้อะไรและฝึกฝนกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักวิชาในหลักสูตรได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดผลดีนำความสำเร็จมาสู่การจัดการเรียนการสอนทั้งในสถานศึกษา นักเรียน ตัวครู และโรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรนั้นในที่สุด

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิชาการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยทรงยังมึน้อย ผลงานวิจัยที่สนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ซึ่งพอจะประมวลได้มีดังนี้

ภิญโญ คันถิกุล (ภิญโญ คันถิกุล 2515 : 57) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้แหล่งความรู้ชุมชน ในการสอนประวัติศาสตร์ไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดอยุธยา รมบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 โรงเรียน ครู 28 คน นักเรียน 277 คน ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ครูทุกคนได้เคยใช้แหล่งความรู้ในชุมชนอย่างหนึ่งเพื่อประกอบการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ไทย

2) แหล่งความรู้ชุมชนที่ครูใช้มากที่สุด คือ เอกสารสิ่งพิมพ์ โบราณวัตถุ

3) ครูทุกคนเห็นว่า แหล่งความรู้ชุมชนเป็นสิ่งที่ประโยชน์ จำเป็นและสำคัญต่อการสอนประวัติศาสตร์ไทยไม่มากนักเลย ครูส่วนใหญ่ยอมรับว่านักเรียนมีความสนใจในการใช้แหล่งความรู้ ชุมชน ภายใต้งานนำของครูมาก

4) จากการ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนปรากฏว่า นักเรียนจะเรียนได้ดีขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เมื่อได้นำเอาแหล่งความรู้ชุมชนมาช่วยในการสอน

นอกจากนี้ ยังได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ครูควรตระหนักในความจริงที่ว่า แหล่งความรู้ ชุมชนเป็นเพียงความรู้ชุมชน ถ้าไม่ได้นำมาใช้ก็ไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด ครูจึงควรสำรวจแหล่ง ความรู้ชุมชนของพวกตน และศึกษาวิธีการใช้ให้เข้าใจ เพื่อประโยชน์ในการนำมาใช้อย่างจริงจัง

วิโรจน์ คุตยากร (วิโรจน์ คุตยากร 2507 : 65) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้แหล่งวิชาการชุมชนเพื่อประกอบการสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนเด็กหัดครูและวิทยาลัยครูใน ในประเทศไทยรวม 26 แห่ง ประชากร 132 คน ผลการวิจัยพบว่า

1) แหล่งวิชาการชุมชนที่ผู้สอนได้ใช้ คือ

1.1) แหล่งวิชาการที่ผู้สอนใช้มากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ เอกสารสิ่งพิมพ์ รองลงมาคือ แหล่งวิชาการที่มีตามธรรมชาติ

1.2) แหล่งวิชาการที่ผู้สอนใช้น้อย คือ สถานทูตสถานต่างประเทศ

โทรทัศน์

1.3) แหล่งวิชาการที่ครูผู้ชายใช้มากกว่าครูหญิง ได้แก่ วัดศูนย์การคมนาคม

2) เกี่ยวกับเวลาที่ใช้แหล่งวิชาการชุมชน

2.1) พานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ในจังหวัด ใช้มากที่สุดในวันเสาร์ รองลงมาใช้ในวันหยุดราชการอื่น ๆ

2.2) พานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ต่างจังหวัด ใช้มากที่สุดในวันเสาร์ รองลงมาใช้ในวันหยุดราชการอื่น ๆ

2.3) การเชิญวิทยากรบรรยาย ใช้มากที่สุดในเวลาเรียนตามปกติ รองลงมาคือ วันเสาร์ และนอกเวลาเรียน

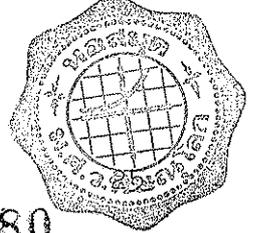
ประหยัศ สายวิเชียร (ประหยัศ สายวิเชียร 2518 : 76) ได้ทำการวิจัย เรื่องการใช้ประโยชน์ของแหล่งความรู้ชุมชนประเภทการสอนสังคมศึกษา ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งความรู้ชุมชน 10 แห่ง โรงเรียน 10 โรงเรียน ครูสอนสังคมศึกษา 30 คน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 300 คน ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1) ประเภทแหล่งความรู้ชุมชนที่ครูและนักเรียนนิยมใช้มากที่สุด คือ สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

2) วิธีการที่ครูและนักเรียนใช้แหล่งความรู้ชุมชนมากที่สุด คือ การไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้

3) วิธีการที่เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งความรู้ชุมชนใช้มากในการให้บริการ คือ การบรรยาย แจกเอกสาร ให้ชมเอกสาร

นอกจากนี้ ครู นักเรียน และเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งความรู้ชุมชนมีความเห็นตรงกันว่า แหล่งความรู้ชุมชนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมาก เพราะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงและเสนอแนะว่า จังหวัด โรงเรียน หรือกระทรวงศึกษาธิการ ควรให้การยอมรับและมีคู่มือเกี่ยวกับการใช้แหล่งความรู้ชุมชนนอกเผยแพร่ทางโรงเรียน ควรจัดทัศนศึกษา จัดอภิปรายและเชิญวิทยากรบรรยายให้มากขึ้น

85980

เจริญ ปิยามณ์ (เจริญ ปิยามณ์ 2523 : 71) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำคัญในการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนประกอบการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดจันทบุรี โดยผลการวิจัยว่า

1) การเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรใช้แหล่งความรู้ในชุมชนประกอบการเรียนการสอน จะช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจและมีความเข้าใจในบทเรียน ทำให้นักเรียนมีความรู้มากขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนตำรา และอุปกรณ์การสอนได้อีกด้วย

2) ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสอนในการนำความรู้ในชุมชนมาประกอบการสอนที่แตกต่างกันคือ เห็นด้วยเพราะเป็นการใช้ของจริง เข้าใจได้ดีเห็นด้วยเพราะประหยัดเวลาในการสอน ส่วนที่ไม่แตกต่างกัน ได้แก่ เห็นด้วยเพราะทำให้การเรียนเป็นไปอย่างมีชีวิตจิตใจ ไม่เบื่อหน่าย และไม่เห็นด้วยเพราะไม่ประหยัดเงินและเสียเวลามากไป

นิยม ชูชื่น (นิยม ชูชื่น 2526 : 100) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจและการใช้แหล่งวิชาการชุมชนจังหวัดสงขลา ประกอบการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบสอบถามตามผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดสงขลา 8 คน อาจารย์สอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 32 คน นักเรียน 240 คน เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งวิชาการชุมชน 20 คน ในพื้นที่ครอบคลุมทั้งจังหวัดมี 10 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) แหล่งวิชาการชุมชนที่ครูและนักเรียนส่วนใหญ่เคยได้ใช้ ได้แก่ แหล่งวิชาการชุมชนที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย ศูนย์วิจัยการยาง สาธารณสุขจังหวัดหรืออำเภอ ศูนย์การคมนาคม หอสมุดประชาชน และบริษัทหาคิพิพย์

2) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้แหล่งวิชาการชุมชนเกี่ยวกับการศึกษานอกสถานที่ มีปัญหาเรื่องจำนวนนักเรียนมากเกินไป เสียค่าใช้จ่ายสูง ครูขาดความรู้เรื่องแหล่งวิชาการชุมชนนั้น ระเบียบยุ่งยากและอันตรายระหว่างเดินทาง ส่วนการเชิญวิทยากรมาบรรยายนั้นก็มีปัญหาเรื่อง

ไม่มีห้องบรรยายพิเศษที่กว้างพอ ไม่มีเวลา กระทั่งกระเทือนต่อการเรียนวิชาอื่น บริการด้าน
 วัสดุทัศนศึกษาไม่ดี และไม่มีคณาจารย์วิทยากร การยืมหรือจัดหาวัสดุอุปกรณ์ไม่มีห้องสำหรับใช้
 อุปกรณ์ต่าง ๆ ขุมชนไม่มีวัสดุให้เปล่า โรงเรียนขาดงบประมาณสนับสนุน

3) การใช้แหล่งวิชาการชุมชนของครูและนักเรียน ส่วนมากได้จากการสังเกต
 รวบรวมประติมากรรมสิ่งของ คนกวาดหาความรู้เพิ่มเติมทางวิทยาศาสตร์จากแหล่งวิชาการชุมชน

4) ผู้บริหารและครูวิทยาศาสตร์ทางเห็นประโยชน์และความสำคัญของการใช้
 แหล่งวิทยาการชุมชน

5) เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งวิชาการชุมชนใช้วิธีการบริการความรู้ โดยการรับเชิญ
 ไปบรรยายหรือบรรยายประกอบการณ์นำชมในแหล่งวิชาการ แจกเอกสารหรือวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบ
 การสอน

เอื้อจิตต์ ลัญญณะ (เอื้อจิตต์ ลัญญณะ 2519 : 135) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
 การสำรวจนวัตกรรมการศึกษาในคณะวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย รวม 8 มหาวิทยาลัย
 คือ เกษตรศาสตร์ ขอนแก่น จุฬาลงกรณ์ เชียงใหม่ มหิดล ศิลปากร สงขลานครินทร์
 และรวมคำแห่ง ไซกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร 24 คน อาจารย์ 113 คน และนักศึกษา 975 คน ได้
 อภิปรายผลการวิจัยไว้ตอนหนึ่งว่า

การจัดบริการ เพื่อพัฒนาการสอนของอาจารย์ ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารการศึกษา
 พบว่า คณะวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทุกแห่งจัดบริการให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนและ
 การวัดผลโดยการจัดปฐกถา อบรม อภิปรายหรือสัมมนา และส่งเสริมให้อาจารย์เข้าร่วมในการ
 อบรม หรือสัมมนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการวัดผลที่คณะวิชาหรือสถาบันอื่น ๆ จัดขึ้น รวมทั้ง
 การส่งอาจารย์ไปศึกษาดูงานทางด้านการสอนจากสถาบันอื่น ๆ

เจนตรี และ เคนนี (Gentry and Kenney. 1966 : 62) ได้วิจัยเรื่อง
 การปฏิบัติงานของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ครูใหญ่มีการวางแผนตำรา
 วัสดุความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อนำมาใช้เกี่ยวกับการเรียนการสอนพอสมควรและยังเห็นว่าครูใหญ่ได้
 วางแผนเกี่ยวกับการเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน

โรเจอร์ส และคนอื่น ๆ (Rogers and Others. n.d. : 16) ได้ทำการวิจัย เรื่องการเผยแพร่ความคิดใหม่ทางการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย (The

Diffusion of Educational Innovations in the Government Secondary School of Thailand) พบว่า แหล่งที่มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ความคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษาของครู คือ ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ อาจารย์วิทยาลัศครู ครูในโรงเรียน หอสมุด หนังสือต่าง ๆ การศึกษาต่อ และเอกสารต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า แหล่งวิชาการชุมชนที่มีอยู่ทั่วไปนั้นเป็นสิ่งที่นักเรียนควรจะได้สัมผัสได้เรียนรู้ในชีวิตจริงตั้งแต่ในเยาว์วัย เพราะเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริงในสังคมที่นักเรียนได้เติบโตขึ้นมาซึ่งอาจจะทวงนำชีวิตเขาไปเกี่ยวข้องเมื่อโตขึ้นควยการใช่เป็นที่ทำงานประกอบอาชีพหรือให้บริการติดต่อประสานงานเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งความรู้เหล่านั้นถ้านักเรียนได้เรียนรู้มาตั้งแต่อยู่ในโรงเรียนภายใต้การชี้นำของครูเป็นอย่างดีแล้ว จะช่วยให้นักเรียนได้ศึกษาด้วยความมั่นใจ เกิดความคุ้นเคย มีความเชื่อมั่นเกิดขึ้นในตนเอง ทำให้ไม่มีความกล้าหาญซึ่งจะเป็นบุคคลิกภาพที่ติดตัวไปสู่วัยผู้ใหญ่ สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ส่วนในด้านการเรียนการสอนก็ช่วยให้เรียนรู้เนื้อหาเข้าใจใครวคเร็ว เพราะการได้ศึกษาจากของจริงนั้นไม่ต้องแปลความหรือตีความเพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ จึงช่วยประหยัดเวลาและลดการใช่พลังสมองในสิ่งที่ไม่จำเป็นไหนอยดง ทำให้มีเวลาเพื่อใช้สร้างจินตนาการจากประสบการณ์ที่เิดพบจริงไปในแนวทางสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ที่มีความสมเหตุสมผลถูกต้องไ้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยลดภาระการลงทุนเพื่อสร้างโรงฝึกงานหรืออปกรณหรือกิจกรรมสถานการณจำลองบางส่วนลงไปได้ ตลอดจนช่วยลดมลลการและค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาลงไปด้วย แต่ทั้งนี้ยอมรับอยู่กับทรรคนะและอุดมการของผู้บริหารและครูสอนว่ามีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของแหล่งวิชาการชุมชนว่าจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอนไ้มากน้อยเพียงใดเป็นสำคัญ